

ВІДКРИТА ОСВІТА ЯК ГЛОБАЛЬНА ОСВІТНЯ СИСТЕМА : СТАН ТА РОЗВИТОК

У статті обґрунтовано сутнісні характеристики відкритої освіти, як глобальної освітньої системи та визначено тенденції розвитку у сучасних умовах; виявлено основні чинники, що вплинули на процес розвитку відкритої освіти. Отже, в результаті дослідження було визначено, що головними характеристикам останньої є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, інтернаціональність та координованість. Провідними тенденціями розвитку відкритої освіти є поступальне впровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; удосконалення системи управління освітою і контролю її якості; розробка і впровадження в навчальний процес методів і засобів відкритого навчання.

Ключові слова: відкрита освіта, цифровий контент, інформаційні технології, відкрите навчання.

Актуальність проблеми. Особливої актуальності набуває відкрита освіта в системі глобальної освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства, з застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опанування відповідних вмінь, навичок та компетентностей. Якісну модернізацію освітньої галузі, передусім впровадження нових видів освіти, у тому числі, відкритої освіти передбачає перехід до інформаційного суспільства. Так, про необхідність використання елементів відкритої освіти у вітчизняну освітню практику наголошується у Посланні Президента України до українського народу (2010)[1]. Відсутність належного рівня готовності освіти країни до переходу на принципи відкритості зумовлює необхідність вивчення прогресивного зарубіжного досвіду впровадження відкритої освіти, обґрунтування її сутнісних

характеристик, встановлення перспектив розвитку у міжнародному і національному контекстах.

Ступінь наукової розробки проблеми. Відкрита освіта - явище, що набуло значного розвитку протягом останнього десятиліття. Її значний потенціал щодо якісного оновлення освітньої сфери і еволюції суспільства пояснює активізацію наукового інтересу до предмета дослідження. Так, окремі характеристики відкритої освіти представлено у роботах Р.Бужикова, Л. Виноградова, О. Висоцької, Б. Шуневича. Встановленню її ролі у суспільному розвитку присвячено науковій праці О.Захарова, І. Колеснікової, А.Хуторського та ін. Окреслення основних завдань розвитку відкритої освіти подано у дослідженнях В. Моїсєєвата Ж.Чупахіної. Проте феномен відкритої освіти залишається мало представленим у сучасній науково-педагогічній літературі і потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Статтю присвячено обґрунтуванню сутнісних характеристик та визначенню тенденцій розвитку відкритої освіти у сучасних умовах.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: систематизація ключових ознак феномену відкритої освіти; характеристика основних чинників розвитку відкритої освіти; конкретизація актуальних завдань і напрямів, виявлення перспективного розвитку відкритої освіти.

Виклад основного матеріалу.

Прискорення темпів науково-технічного прогресу, тенденція до інтеграції освітніх систем і формування європейського освітнього простору посилюють важливість відкритої освіти

Перша форма відкритої освіти – Відкритий Університет було створено у Великій Британії у 1969 р. З його появою пов'язані перші спроби обґрунтування сутнісних характеристик досліджуваного феномену. Передусім термін «відкрита освіта» розкриває інституційну практику і програмні ініціативи з розширення доступу до освіти та навчання, що

традиційно пропонуються в системі формальної освіти. Поняття відкритої освіти означає усунення бар'єрів у навчанні, тобто:

- 1) можливість кожної людини отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану;
- 2) державну підтримку щодо здобуття освіти у вигляді різних пільг, стипендій;
- 3) застосування новітніх технологій навчання.

Представлене в українській сучасній науковій літературі трактування сутнісних характеристик відкритої освіти свідчить про існування різних точок зору на досліджуване явище.

Так, Б. Шуневич, вважає термін відкрита освіта синонімічним з поняттям «електронне навчання», «он-лайнове навчання», «віртуальне навчання». Основними ознаками відкритої освіти дослідник вважає інтерактивність й доступність освіти для всіх. [2]

А.В.Хуторський розвиток відкритої освіти, особливо дистанційних форм навчання співвідносить з так званою евристичною освітою, що реалізується за допомогою мережі Інтернет та базується на застосуванні учнями телекомунікаційних методів конструювання знань, набуття досвіду спілкування з усім світом [3].

А. Калмиков, О.Орчаков визначають поняття «відкрита освіта» як слабоформалізовану освітню систему, у якій доступ до освітніх ресурсів забезпечується кожному бажаючому без перевірки вхідних параметрів знань (вступних іспитів), в якій використовуються технології (в тому числі дистанційні), що в максимальному ступені враховують бажання та можливості того, хто навчається. На їхню думку завданням відкритої освіти є підготовка тих, хто навчається, до повноцінної та ефективної участі у суспільних та професійних сферах життя в умовах інформаційного суспільства [4].

Концепція відкритої освіти передбачає інтеграцію всіх способів засвоєння людиною світу; розвиток та включення в процеси синергетичних

понять про відкритість світу, цілісності та взаємозв'язку людини, природи та суспільства; вільне користування різноманітними інформаційними системами, які відіграють таку саму роль у навчально-виховному процесі, як і безпосередній навчальний процес; особистісна спрямованість процесу навчання; розвиток інформаційної культури; зміну ролі викладача.

Таким чином, сутнісними характеристиками відкритої освіти є: доступність (можливість доступу до освіти різних соціальних груп); гнучкість (здатність слухачів навчатися у зручний час та у зручному місті); модульність (можливість сформувати індивідуальну навчальну програму, яка складається з набору незалежних курсів-модулів); паралельність (здійснення навчання одночасно з професійною діяльністю, без відриву від виробництва або іншого виду діяльності); економічність (економія витрат матеріальних, фінансових і людських ресурсів засобами використання технологій відкритої освіти); соціальна рівність (реалізація ідей соціальної рівності в освіті засобами отримання рівного доступу до її здобуття); інтернаціональність (можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, які проживають за кордоном); координованість (упровадження посади наставника-консультанта і уведення функції координатора навчального процесу).

Відкрита освіта являє собою глобальну освіту, яку розуміють як цілісну міжнародну систему освіти (переважно вищої), що включає традиційні загальні компоненти на новій технологічній основі.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив визначити пріоритетні завдання відкритої освіти: забезпечення слухачів засобами доступу до навчальних матеріалів відкритої освіти (засоби візуалізації, аудіо- і відеозв'язку, для забезпечення роботи з різноплановим освітнім контентом (як в рамках самого навчального процесу, так і для

підготовки до занять вчителів і викладачів) [5]; організація менеджменту освітнього процесу, який здатний суттєво підвищити як рівень поінформованості громадськості щодо стану справ в освіті, так і ефективність управління системою освіти; підвищення рівня освіти та освітніх послуг; забезпечення постійного оновлення навчальних засобів та технологій відповідно запитів слухачів відкритої освіти.

Важливими чинниками розвитку відкритої освіти виступають процеси інтеграції, демократизації та інформатизації суспільства. Відкрита освіта виступає змістовною складовою глобальної освіти і пов'язана у першу чергу з побудовою мережових форм освітнього простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опануванням відповідних вмінь, навичок та компетентностей [15]. Дистанційна структура навчання значно розширює навчальні можливості через уведення інноваційних форм, засобів навчання, розширення контингенту споживачів освітніх послуг. Зокрема, відкрита освіта надає можливість отримувати знання таким категоріям як особи з обмеженими фізичними можливостями, людям, які не мають часу для перебування у ВУЗі, але бажають набути додаткових знань тощо. Відкрита освіта забезпечує гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці. Особливо важливою є відкрита освіта як реалізація принципу навчання протягом всього життя. Для освіти дорослих, особливо в межах післядипломної педагогічної освіти, цей принцип розкривається у контексті настанови «навчатися, щоб навчати».

Аналіз сучасної наукової літератури з проблем розвитку відкритої освіти дозволяє встановити тенденції її розвитку: поступальне упровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; забезпечення навчальних закладів системи середньої і вищої освіти якісною відповідною навчально-методичною базою, ресурсами відкритої освіти (різноманітні

підручники і посібники, методичні матеріали для учнів і вчителів, студентів і викладачів у цифрових форматах, електронні публікації, тощо); удосконалення методичного компоненту навчального процесу на базі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, обміну цифровим контентом; удосконалення системи управління освітою і контролем якості, за допомогою використання сучасних інструментів моніторингу навчальних досягнень та освітньої діяльності у поєднанні з технологіями обміну освітнім контентом, здатним забезпечити істотно вищий рівень прозорості системи освіти.

Висновки. Отже, в результаті дослідження було визначено, що відкрита освіта набула значного розвитку в результаті суттєвих змін у суспільстві, а саме процесів інтеграції, демократизації та інформатизації суспільства. Відкрита освіта, головними характеристиками якої є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, економічність, інтернаціональність та координованість надає можливість кожній людині отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану за допомоги застосування новітніх технологій навчання. Використання елементів відкритої освіти забезпечує не тільки доступ до цифрового контенту, а й сприяє удосконаленню системи управління освітою та контролю її якості. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що провідними тенденціями розвитку відкритої освіти є поступальне впровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; удосконалення системи управління освітою і контролю її якості; розробка і впровадження в навчальний процес методів і засобів відкритого навчання.

Перспективами подальших розвідок вважаємо аналіз зарубіжних технологій відкритої освіти, спрямованих на удосконалення системи управління її якістю.